

TANÍTVÁNYOK VAGYUNK¹

Szeli István (1921–2012)

Tisztelt Gyászolók, Emlékezők!

Mindannyian tanítványai voltunk és vagyunk – e szerepben emlékezünk Szeli István akadémikusra, irodalomtörténészre és pedagógusra – függetlenül attól, hogy hallgattuk-e vagy sem egyetemi előadásait, vizsgáztunk-e nála, vagy jártunk-e valamilyen szinten olyan iskolába, ahol tanított, igazgatott/irányított. S nemcsak mi, irodalomtörténészek, magyar nyelvészek és irodalmárok, hanem a térségi (és a tágabb) kulturális közélet más tevékeny szereplői és alkotói, de a magyar (és a nem magyar) irodalom olvasói és kultúra befogadói is ugyanezt vallják és vallhatják. Nem is történt ez másként az elmúlt, a gyász idejét és az emlékezés óráit jelentő napokban: az emlékezők s a búcsúzóik mindegyike leírta vagy elmondta ezt a gondolatot.

Tudományos pályájának e tanári-oktatói kiterjedtsége legalább két fontos alapelve, kutatói szemléletre épült. Az egyik a magyar irodalom XIX. századi történéseinek tág korszak- és műfajtörténeti összefüggésekben, a tudományköziség kiterjedt hálózatában való láttatása; a társelméleti diskurzusok kiemelt jelentőségű helye irodalomtörténeti látásmódjában, víziójában. Ezért történhetett meg, s lehet nagyon is hiteles az az állítás, hogy térségünkben nemcsak az irodalomtudomány terén alkotók, az irodalom alakulástörténetének kutatói tanultak tőle irodalomértést, hanem mások, nyelvészek is nyelvről alkotott látásmódot, nyelvtörténeti szemléletet, nyelvművelő attitűdöt, miként – és mindenekelőtt – művelődéstörténészek a kultúra történéseinek értelmezését, történészek a társadalmi mozgások, illetve a múlt megértésének az irodalomértéssel összefüggő lehetőségeit. Mindannyian tőle tanultunk, függetlenül attól, hogy a világban, illetve a társadalomban létező ember életének mely attribútumai jelentik kutatásunk tárgyát. A tőle való tanulás lehetősége azért is volt hatványozottan adott, hiszen kutatói/alkotói magatartásának meghatározó összetevője – s ez mukásságának második legfontosabb argumentuma – a továbbadás, a továbbhagyományozás, végső soron a mindenkori és minden területen ható

¹ Elhangzott 2012. február 29-én az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Tanszéke által tartott gyászülésein.

Szeli István akadémikus, nyugalmazott egyetemi tanár, irodalomtörténész és pedagógus utolsó, a *Létünkben* megjelent tanulmánya a *Száz éve született Hadrovics László* volt, amely a 2010/2-es számban látott napvilágot. Nem hiszem, hogy távol kerülünk az igazságtól, ha ezt az írást Szeli István egyik utolsó, vagy épp utolsó publikációjának tartjuk. (B. E.)

oktatás és nevelés szándéka – ami természetesen mentes volt minden elavult didaktikai hangvételtől. A modern neveléstudomány a korszerű andragógia kiemelkedő alkotóját tisztelheti benne.

Időtálló és távolra (mai megfogalmazásban: európai szellemi összetevőkre) mutató irodalomtörténeti beszédmódjának fontos eleme volt az egyszerre nagy szellemi és térbeli távolságokra látás (vagyis az európai/világirodalmi kontextusba helyező szemlélet), s a regionális mozgásokra figyelő megértés: helyi portrékból, a kistérségi eseményekből, az egyedi jelentésekből tágabb szellemi tablót és összefüggéseket alkotó, inter- és multikulturális diskurzusokat, köztes mozgásokat, kiterjedt szövevények törvényszerűségeit megértő és azt továbbhagyományozó filológusi, történeti és tanári szándék. Szeli István akadémikus irodalomtörténész bizonyosan azért lehetett európai kvalitású és karakterű tudós, mert mindenkor és végérvényesen vajdasági, kisebbségi, magyar és zentai volt, miként annak az irodalomnak is, amelyet egész életében kutatott, nagy formátumú alkotói is csak azok lehettek az európai porondon – s ezt nem én találtam ki, hanem olvastam egy igen ismert irodalomtörténeti szintézisben –, akik a leginkább magyarok voltak. Szeli István irodalomtörténész a kezdetektől ezt az európai szellemi és hálózatos szövevényt, a nagy történeti szintézist gazdagította térségi, kisebbségi, magyar és zentai portrékkal: a nagy szövevénybe transzformálta a regionális, s épp ezért – természetéből kifolyólag – egyedivé váló értéket.

Néhány hónappal ezelőtt, a kilencvenedik születésnapja alkalmából rendezett ünnepségen a „könyvember”-ről, az íróként alkotó Szeli Istvánról beszéltem, hangsúlyozva/kiemelve tudósi arcélének ezt az oldalát, a tudós beszédmódjában megnyilatkozó írói vénát. Könyvkritikáiról, esszéiről állapítottam meg, hogy némelyik úgy kezdődik mint egy, a térségi regionális irodalomban létrejött és ismert specifikus rövidpróza/novella, mint a Majtényi-féle, Szirmai-féle, Herceg-féle látomásos rövidtörténet. Csak most, a halál kiváltotta hiány mutatta meg számomra, hogy nemcsak könyvember, hanem történelmet alakító személyiség is volt, aki választott tudománya gondolati térképének megváltoztatásával, jobbá tételével éppúgy történelmet alkotott, mint a vajdasági magyar kulturális és tudományos közélet intézményeinek létrehozásával, az értük folytatott küzdelemmel. Történelemalkotói attitűdjének pedig épp ez a legcsodálatosabb, örök érvényű momentuma: a világot a hozzáadás igényével megváltoztatni szándékozó törekvés.

S tegnap olvastam, hogy ifjúkorában tehetséges sportoló volt, a térségi mozgáskultúra fejlesztésében tevékeny pedagógus. Ennyi is bőven elég ahhoz, hogy egy összetett személyiségű, polihisztor tájékozódású modern ember arcéle bontakozzék ki előttünk, ha Szeli Istvánra, az egykori élsportolóra gondolunk, akiből „akadémikus lett”. Mi ismertük ezt az embert. A tanítványai voltunk. Immár a szellemi örökösei vagyunk. Ezentúl már minden tőlünk függ.

Bence Erika